UCHANGANUZI WA UBADILISHAJI NA UCHANGANYAJI MSIMBO KATIKA NYIMBO ZA ASILI NCHINI TANZANIA: MIFANO KUTOKA KATIKA NYIMBO ZA KABILA LA WAMATENGO

Fokas Mkilima

Ikisiri

Makala hii inafafanua uchanganyaji msimbo na ubadilishaji msimbo katika nyimbo za asili ya kabila la Wamatengo nchini Tanzania. Kutokana na jamii nyingi kuwa na hali ya uwililugha au wingi lugha, mara nyingi, wazungumzaji huchagua msimbo wa kutumia kutegemeana na mazingira au sababu nyinginezo. Uchaguzi wa msimbo hupelekea wazungumzaji kuchanganya au kubadili msimbo. Makala hii inatokana na utafiti ulioongozwa na nadharia ya uwililugha. Jumla ya nyimbo 25 zilikusanywa na kufanyiwa uchunguzi. Pia, wahojiwa watano walishirikishwa ili kupata sababu za uchanganyaji na ubadilishaji msimbo katika nyimbo. Data zimewasilishwa kwa kila wimbo na kutolewa maelezo yanayofafanua vipengele vya uchanganyaji kama vile mofimu, maneno, virai, vishazi na sentensi pamoja na sababu za uchanganyaji au ubadilishaji huo.

Utangulizi

Lugha ni nyenzo muhimu katika mawasiliano ya binadamu ndani ya jamii husika. Kazi kuu ya lugha ni kuwezesha mawasiliano miongoni mwa wazungumzaji (Msanjila, Kihore & Massamba, 2009). Watu hutumia lugha katika mawasiliano ya kila siku kuliko aina nyingine ya mawasiliano. Wanjiru (2014) anasema kuwa lugha ni chombo muhimu sio tu kama njia ya kuwasilisha mawazo na elimu, lakini pia kuujenga urafiki, utangamano wa kitamaduni na kiuchumi kwa washiriki katika maongezi. Lugha huelezea mawazo na hisia kwa kubainisha kwa makini mtazamo wa mtu. Lugha ikiwa ndiyo nyenzo kuu katika kukamilisha mawasiliano, watu huweza kutumia lugha zaidi ya moja wakati wa kuwasiliana pasipo kubadili muktadha yaani mada au mazingira. Mawasiliano ya kutumia lugha mbili kwa wakati mmoja yanawezekana ikiwa jamii husika ni jamii yenye uwililugha. Uwililugha ni hali ya jamii lugha kutumia lugha mbili katika mawasiliano ya kila siku. Hali hiyo husababishwa na mwingiliano wa lugha. Akifafanua dhana ya uwililugha, Wei (2000) kama anavyorejelewa na Hartanti (2016), anaeleza kuwa uwililugha ni hali ya mtu kuwa na uwezo wa kutumia lugha mbili au zaidi kimbadilishano. Hali hii inatokea wakati ambapo wazungumzaji wengi ndani ya jamii husika wana umilisi wa lugha zote mbili (Wahyuni, 2017). Hivyo, kutokana na mwingiliano wa lugha hizo jamii husika hulazimika kutumia lugha mbili au zaidi

kwa pamoja. Matumizi ya lugha mbili kwa pamoja ni hali inayoendelea kushamiri katika jamiilugha ya Wamatengo.

Mesthrie (2009) anasema lugha huathiriana pale zinapoingiliana. Mwingiliano wa lugha hutokana na kuenezwa kwa lugha zenye nguvu na hadhi ya juu kupitia uvamizi na ukoloni. Imebainika kuwa katika maeneo mengi ambayo lugha zipo katika makutano, lugha hizo huweza kuathiriana kiisimu. Athari hizo hutegemea nguvu ya jamiilugha. Kwa kawaida, lugha ya jamiilugha yenye nguvu kubwa ndiyo inayoiathiri zaidi lugha ya jamiilugha yenye nguvu ndogo (Athumani, 2015). Hapa Tanzania, Kiswahili ni lugha yenye nguvu dhidi ya lugha za kijamii. Hivyo, hakuna shaka kuwa jamiilugha ya Kiswahili ina nguvu zaidi ya jamiilugha ya Kimatengo kwani Kiswahili kina watumiaji wengi, ni lugha ya taifa, ni lugha rasmi na ni lugha ya kufundishia elimu ya msingi nchini Tanzania. Katika hali hiyo, inatarajiwa kuwa lugha ya Kiswahili ndiyo inayoathiri zaidi lugha ya Kimatengo.

Mkude (1979) na Hudson (1985) wakinukuliwa na Theophil (2012) wanakiri kuwa lugha za jamii zinatumiwa sana vijijini. Hali hiyo inatokana na sababu za kimazingira kwamba wakazi wa mjini ni jamii mseto iliyotokana na mchanganyiko wa makabila mbalimbali ambapo matumizi ya lugha zao huwa ni kikwazo ikilinganishwa na maeneo ya vijijini. Msanjila (1999) alitafiti kuhusu athari ya matumizi ya Kiswahili katika lugha za jamii huko vijijini ili kujua kama kuna athari za matumizi ya Kiswahili katika lugha za jamii. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa vijana wa umri mdogo na umri wa kati hupenda kutumia Kiswahili kuliko lugha za jamii, huku wazee hupendelea kutumia lugha za jamii zaidi kuliko vijana. Hivyo, ni kusema kuwa Kiswahili ni tishio kwa lugha za jamii (Athumani, 2015). Ikitazamwa hali hiyo katika jamii ya Wamatengo, Yoneda (2010) aliona kinachoendelea katika jamii hiyo ni uswahilishaji wa Kimatengo.

Kiswahili mathalani, kiliingia Umatengoni kutokana na sababu mbalimbali. Kama asemavyo Thomason (2001) kuwa, sababu za makutano ya lugha ni hamahama ya watu wa jamii lugha katika jamiilugha nyingine, lugha kuwa katika ujirani wa muda mrefu baina ya jamii, kuoana, na elimu. Pamoja na sababu hizo, jamii ya Wamatengo imekutana na Kiswahili kupitia shughuli za dini, siasa, mahakama, na biashara. Hivyo, jamii ya Wamatengo ni jamii yenye uwililugha kutokana na matumizi ya Kimatengo, Kiswahili na Kiingereza kwa kiasi. Kutokana na matumizi hayo, Wazungumzaji wa Kimatengo hubadilisha na kuchanganya msimbo katika mazungumzo yao. Makala inachanganua vipengele mbalimbali vya lugha ambavyo ubadilishaji na uchanganyaji msimbo katika nyimbo za Kimatengo hujidhihirisha.

Methodolojia ya Utafiti

Utafiti uliongozwa na nadharia ya uwililugha. Wei (2000) anarejelewa na Hartanti (2016) akifafanua uwililugha kuwa ni hali inayoelezea uwezo wa mtu kutumia lugha mbili. Zaidi, ikumbukwe kuwa watu wanaweza kutumia lugha mbili kimbadilishano ingawa kwa viwango tofauti vya umahiri. Hivyo, mzungumzaji hutumia lugha tofauti kwa malengo tofauti jambo ambalo huchangia mzungumzaji kuwa na umahiri wa viwango tofauti kwa kila lugha. Spolsky (1998), kama anavyorejelewa na Hartanti (keshatajwa), anaongeza kuwa mzungumzaji wa uwililugha huchagua lugha ya kutumia kutegemeana na muktadha ili kufanikisha mawasiliano. Hali hii husababisha mzungumzaji kuchanganya msimbo au kubadili msimbo wakati wa mawasiliano. Data za utafiti zilipatikana kupitia uchambuzi wa nyimbo 25 kutoka kwa waimbaji wa nyimbo za asili za kabila la Wamatengo maarufu kama "Nyimbo za Gitaa" ambazo zimehifadhiwa katika kanda za kaseti, kompyuta, na simu. Sampuli ya makusudi ilitumika kupata wahojiwa watano (wazee watatu na vijana wawili) ambao walitoa ufafanuzi kutokana na sababu za uchanganyaji na ubadilishaji msimbo katika nyimbo hizo. Kisha, data zilizopatikana zilifafanuliwa kwa kuzingatia msimbo katika kiwango cha neno, kirai, kishazi, na sentensi sambamba na kueleza sababu za uchanganyaji msimbo uliojibainisha.

Ubadilishaji na Uchanganyaji Msimbo

Katika kipengele cha utangulizi tumegusia chanzo cha uwililugha kuwa jamii inapotumia lugha mbili tofauti katika mawasiliano huchangia hali ya watu kuchanganya msimbo na kubadili msimbo mtawalia. Dhana ya msimbo, katika makala hii, inarejelea lugha ambayo hutumika katika mawasiliano. Ajibola (2011) anafafanua zaidi kuwa msimbo ni lugha, aina ya lugha au mtindo wa matumizi ya lugha katika mawasiliano. Kwa mujibu wa Poplack (2001), kuchanganya msimbo ni dhana ya kiisimu yenye kumaanisha kuwa lugha mbili au zaidi huchanganywa katika usemi ndani ya muktadha bila kubadili mada wala wahusika. Kachru (1983) kama anavyorejelewa na Wanjiru (2014) anakiri kuwa kuchanganya msimbo hurejelea uhamishaji wa elementi za kiisimu kutoka lugha moja hadi nyingine. Elementi hizo zaweza kuwa mofimu, maneno, kirai, kishazi au sentensi. Kulingana na Bokamba (1989), uchanganyaji msimbo ni hali ya kuchopeka vizio au vipengele mbalimbali vya kiisimu kama vile viambishi, maneno, na vishazi vinavyotumiwa na washiriki mazungumzo kuelezea mawazo ambayo washiriki wenza wanafahamu au wanaweza kufahamu. Ayeomoni (2006) anadai kwamba uchanganyaji msimbo ni uhamishaji wa vipengele vya kiisimu kutoka lugha moja hadi nyingine. Zaidi, ni mchakato wa kuchopeka mofimu, neno ama kishazi katika sintaksia ya lugha nyingine inayohusishwa katika mawasiliano.

Dhana ya kuchanganya msimbo inatofautiana na dhana ya kubadili msimbo. Sylivester (2011) anasema kwamba ubadilishaji msimbo hutokea pale tu zaidi ya lugha moja zinapotumiwa katika mazungumzo. Hivyo ni kusema, ubadilishaji msimbo huhusiana na kutumia lugha moja kwa muda kisha kuiendea ya pili baada ya muda. Kwa upande mwingine, uchanganyaji huhusiana na kuzitumia lugha mbili au zaidi kwa wakati mmoja katika usemi. Malmkjaer (2004), akinukuliwa na Wanjiru (2014), anasema kuwa wana umojalugha huwatazama wana wingilugha kama watu waliopungukiwa katika kuelewa lugha zote mbili, wakati wana uwililugha wanaona kubadili msimbo ni tabia isiyofaa katika matumizi ya lugha. Hata hivyo, ubadilishaji msimbo hautokei kiholela, bali huwa kuna lengo na umantiki katika kubadilisha lugha. Wataalamu wengi hutumia dhana ya kuchanganya msimbo na kubadili msimbo kimpishano (Wanjiru, 2014). Pia, katika makala hii tutazitumia dhana hizo kimpishano.

Aina za Ubadilishaji Msimbo

Wataalamu kama vile Wanjugu (2010) na Wanjiru (2014), wanajadili aina mbili za ubadilishaji msimbo ambazo ni ubadilishaji msimbo ndani ya sentensi na ubadilishaji msimbo baina ya sentensi. Ubadilishaji msimbo ndani ya sentensi hujitokeza katika kiwango cha virai, vishazi, na sentensi ambapo lugha mbili au zaidi zinatumika katika sentensi moja. Musyken na Appel (1987) wakinukuliwa na Wanjugu (2010) wanaeleza kuwa ubadilishaji msimbo wa aina hii hutokea katikati ya sentensi; na mara nyingi, huitwa uchanganyaji msimbo. Hivyo kusema, ubadilishaji msimbo baina ya sentensi hujitokeza baina ya sentensi mbili au zaidi katika usemi. Sentensi moja au zaidi inakuwa katika lugha moja na kisha hiyo au hizo zingine zinazofuata zinakuwa katika lugha nyingine katika usemi au matini fulani.

Sababu za Uchanganyaji wa Msimbo

Wataalamu wengi wanaonesha kuwapo kwa sababu tofautitofauti zinazochangia uchanganyaji na ubadilishaji msimbo. Tabouret (1995) kama anavyorejelewa na Riehl (2005) anajadili sababu za uchanganyaji msimbo kuwa ni mitindo ya lugha ambapo sababu kama wahusika, wadhifa wao, mazingira, mada, mkondo wa mawasiliano, na aina ya mahusiano hupewa nafasi kubwa. Wazungumzaji huchagua mitindo ya lugha kutokana na hadhira na mahusiano yanayowazunguka. Kwa kawaida, mzungumzaji huchagua kutumia lugha rasmi pale anapozungumza na mtu ambaye hana mahusiano ya karibu, kama vile mtu mgeni, na hutumia lugha isiyo fasaha wakati anapozungumza na mtu mwenye mahusiano ya karibu (Holms, 2008).

Wanjiru (2014) anaongeza baadhi ya sababu za ubadilishaji msimbo kuwa ni: kubadilisha mada, kukazia ujumbe, kutaniana, kutoa hisia, kunukuu, na kuonesha utangamano. Nyingine ni: kutafsiri, kulinganisha, kuhanikiza na urudiaji, kuelezea

sifa, kupasha habari, matumizi ya tafsida, kuhimizana na kuonesha shukrani. Crystal (1997), kama anavyorejelewa na Wanjiru (2014), anauangalia upungufu wa uelewa wa lugha wa mzungumzaji kama mojawapo ya sababu pale ambapo mzungumzaji baada ya kushindwa kujieleza vilivyo na kikamilifu katika lugha moja, hubadilisha msimbo ili kuboresha mawasiliano husika. Aidha, anaelezea haja ya ushirikiano na kikundi maalumu kama sababu nyingine. Ubadilishaji msimbo huu unaweza hata kuwatenga wengine katika kikundi fulani ambao hawaielewi lugha husika.

Vilevile, madhumuni ya kubadilisha msimbo hutokana na haja ya mzungumzaji kusisitiza kile anachokisema. Inawezekana kubadilisha huku kukafanywa ili kudhihirisha hisia fulani (Wanjiru, 2014). Wazo hilo linashabihiana na maelezo ya Gumperz (1997), kama anavyorejelewa na Wahyuni (2017), yanayobainisha kuwa uchanganyaji msimbo husaidia katika kutoa ufafanuzi, msisitizo, kuhakiki na kuonesha hisia katika mazungumzo. Naye Arifin (2018) anasema watu wengi katika jamii nyingi wanazungumza lugha zaidi ya moja, yaani lugha mama na lugha ya pili. Hali hii humfanya mzungumzaji kuchagua lugha kulingana na muktadha wa mazungumzo.

Roni (2008), akimnukuu Sarwat (2006), anaeleza kuwa upendeleo na uchaguzi wa lugha miongoni mwa wazungumzaji hutokana na muktadha wa kijamii. Sababu nyingine ni kuwa, Kiingereza ni lugha yenye nguvu kuliko Ki-urdu. Pia, kuna sababu ya vyombo vya habari na tanzu zingine za sanaa na fasihi. Kama ilivyo katika jamii zingine, vyombo vya habari huthaminiwa sana katika jamii za India na Pakistani; hivyo, vimechangia sana kuenea kwa Kiingereza ambacho kimeleta athari katika Ki-Urdu. Ukoloni wa Kiingereza katika eneo la Indo-Park ulileta athari katika lugha mbalimbali, hasa lugha ya Ki-Urdu. Kutokana na ukoloni huo, Kiingereza na Ki-urdu zimekuwa lugha za mawasiliano kwa muda zaidi ya karne. Sababu za kuenea kwa Kiingereza katika jamii ya India na Pakistani zinakaribiana kiasi na sababu za kuenea kwa Kiswahili katika jamii ya Wamatengo. Hivyo, wazungumzaji hutumia Kiswahili na Kimatengo mtawalia. Hali hii husababisha ~~h~~uchanganyaji na ubadilishaji msimbo wa lugha zote mbili katika matumizi yao.

Ubadilishaji Msimbo katika Nyimbo

Mada ya uchanganyaji msimbo katika nyimbo sio ngeni, kwani wataalamu wengi wamepata kutafiti juu ya mada hii. Julca-Guerrero (2009) alifanya uchunguzi kuhusu mchakato wa ukopaji leksimu na muundo katika *Ancash waynus* ambao ni utanzu wa nyimbo za kabila la Waandea katika Visiwa vya Peru. Kabila la Waandea ni jamiilugha uwili. Hii ni kutokana na matumizi ya Kiquachua na Kihispaniola. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa nyimbo nyingi hutungwa kwa Kiquachua pekee au Kihispaniola pekee au kwa lugha zote mbili. Julca-

Guerrero (keshatajwa) anadai kuwa Kihispaniola kinakopa msamiati kutoka Kiquechua, na kinyume chake.

Hali hii inajitokeza katika kabila la Wamatengo, ambapo wasanii hutunga nyimbo kwa Kiswahili, kwa Kimatengo au kwa kuchanganya misimbo yote miwili. Chairat (2014) alichunguza mtazamo wa Watailandi juu ya ubadilishaji na uchanganyaji msimbo wa Kiingereza katika nyimbo za Kitailandi. Matokeo yalionesha kuwa rika la vijana hupendelea nyimbo hizo kuliko watu wazima. Mtazamo huu pia unajitokeza kwa vijana wa Kimatengo ambao hupendelea nyimbo zenye mchanganyo wa msimbo wa Kiswahili na Kimatengo.

Reuster-Jahn (2014) anafafanua kuhusu uchanganyaji msimbo katika muziki wa Bongo Flava (muziki wa kizazi kipya) nchini Tanzania. Anasema, wasanii wa muziki wa Bongo Flava huchanganya Kiswahili rasmi, Kiswahili cha mjini na lugha ya mtaani katika utunzi wa nyimbo zao. Kwa kufanya hivyo, wanaegemea kwenye mazingira ya kijamii huku wakijiweka katika biashara za muziki wa kitaifa na kimataifa. Wasanii huchagua lugha ya namna fulani ili kujitambulisha. Kwa mfano, wasanii wa hip-pop hupendelea kutumia maneno ya Kiingereza kisicho rasmi katika nyimbo zao; wasanii wa nyimbo za kiutamaduni hutumia Kiswahili rasmi chenye misemo na methali nyingi; ilhali wasanii wa mjini wanatumia Kiswahili cha mtaani. Wakati mwingine wanafanya hivyo ili kujitambulisha kwa hadhira yao. Anaongeza kuwa, uchanganyaji lugha katika muziki wa Bongo Flava (Kiingereza na Kiswahili) unaleta picha na mtazamo kuwa wasanii hawabanwi na utamaduni wa asili. Kasi ya ongezeko la uchaguzi wa lugha ya Kiingereza katika nyimbo za Bongo Flava inatokana na umaarufu wa lugha ya Kiingereza, hasa katika kipindi hiki cha utandawazi, na ongezeko la shule za msingi zinazotumia Kiingereza nchini Tanzania. Wasanii hujitambulisha kutokana na uchaguzi wa lugha katika nyimbo zao. Hata hivyo, baadhi ya wasanii wanafanya hivyo ili kupata hadhira za kimataifa.

Ali, Malik na Jillan (2016) wanafafanua sababu za uchanganyaji msimbo katika nyimbo za filamu za Kihindi. Wanaeleza kuwa uchanganyaji msimbo katika filamu hutokana na ukweli kuwa uchanganyaji hufanya wimbo ukumbukike, huleta uwiano wa vina, na hutokana na matakwa ya watengenezaji filamu. Pia, uchanganyaji huo hutokana na kuona fahari, kupata umaarufu wa haraka, na kuonesha usasa. Billy (2010), kama anavyorejelewa na Mtallo na Msoffe (2018), anaonesha kuwapo kwa aina nyingi za muziki huko Afrika Kusini. Waafrika walioimba kwa lugha ya Kiafrikana au Kiingereza kipindi cha ubaguzi wa rangi sasa wanaimba kwa lugha za kijamii; na wameanzisha mtindo mpya ujulikanao kama Kwaito. Mtindo huo wa uimbaji unakubalika katika mataifa mengine nje ya Afrika Kusaini.

Baadhi ya tafiti zinaonesha kuwa mabadiliko ya msimbo katika muziki yanatokana na mambo kadhaa. Sappapan (2010), kama anavyonukuliwa na Mtallo na Msoffe (2018), anaeleza kuwa huko Tailandi vijana husikiliza muziki wa Kimarekani kwa lengo la kujifunza lugha. Vilevile, Itupale (2009) anafafanua kuwa lugha za Kinigeria katika muziki zimekamata soko la muziki ndio maana wanamuziki wengi wamechagua mtindo huo. Aliongeza kuwa uchanganyaji msimbo unafanya muziki ukubalike nje ya taifa lao. Kwa upande mwingine, utafiti wa Liad na Omobowale (2011) unaleta matokeo kuwa uchaguzi wa msimbo unatokana na mapenzi ya wanamuziki wenyewe katika uwililugha na kutafuta utambulisho ingawa inaongeza vionjo vya muziki huo (Mtallo na Msoffe, 2018).

Kila jamii hutambulika kutokana na utamaduni wake. Miongoni mwa elementi muhimu za utamaduni wa Mwa~~a~~frika ni ngoma na nyimbo za asili. Nyimbo zinaweza kuwa za kubembelezea watoto, maombolezo, sherehe na kazi ~~n.k~~. Watu husikiliza nyimbo kupitia uimbaji wa ana kwa ana au kupitia santuri, redio, runinga, flashi, kanda za kaseti au mitandao ya kijamii kama vile *facebook*, *Youtube* na *Instragram*. Nyimbo husaidia kufikisha ujumbe na kumburudisha msikilizaji; hivyo basi, nyimbo ni aina mojawapo ya diskosi.

Batibo (2005) anasema kuwa lugha za jamii nchini Tanzania ziko hatarini kutokana na kushamiri kwa matumizi ya Kiswahili. Tunapochunguza mazingira na hali ya nyimbo za asili nchini Tanzania, kwa mtanzamo wetu, tunaona kuwa nyimbo hizo zinazongwa na nyimbo za kisasa kama vile Bongo Flava na muziki wa kigeni. Jambo hili linasababisha kuwapo kwa nyimbo zinazoimbwa kwa Kiswahili, nyimbo zinazoimbwa kwa lugha za jamii, na nyimbo zenye msimbo wa Kiswahili na lugha za jamii. Hali hii inachangiwa na maendeleo ya utandawazi nchini pamoja na msukumo hafifu katika kudumisha mila na desturi zetu. Makala hii inawasilisha suala la uchanganyaji msimbo na ubadilishaji msimbo katika nyimbo za asili kutoka katika kabila la Wamatengo kwa kuzingatia aina za uchanganyaji na sababu za uchanganyaji huo.

Uwasilishaji na Uchambuzi wa Data

Katika sehemu hii, data zimewasilishwa kwa kuzingatia wimbo mmojammoja. Nyimbo husika zimepewa namba za ~~k~~Kiarabu na kwa kila wimbo, msimbo uliobadilishwa au kuchanganywa umebainishwa kwa mkozo. Mshororo ulio katika lugha ya Kimatengo umewekwa kiitaliki. Maneno ya Kimatengo yaliyojitokeza kwa kila mstari katika wimbo husika yametolewa tafsiri kwa Kiswahili chini ya kila mstari wa wimbo kisha maelezo yanayofafanua juu ya aina ya uchanganyaji msimbo na sababu zake yametolewa.

Wimbo Na. 1:

Kunywa *ugwimbe gukileki kimatila*
Kunywa pombe acha sumu
Mbomba jwa ***kwanza*** *lekalya jimbwa*
Mke wa kwanza tupia mbwa
Mbomba jwa ***pili hata*** *mbunyali jikwanda*
Mke wa pili hata paka amparue
Mbomba jwa ***tatu*** *jumwindela*
Mke wa tatu ni wa kuongozana naye

Katika mfano huu, data zinaonesha kuwa maneno ya Kiswahili **kunywa**, **kwanza**, **pili**, **hata** na **tatu** yamechanganywa na maneno ya lugha ya Kimatengo ndani ya sentensi. Kupitia mahojiano ya pamoja, washiriki waliulizwa ikiwa kuna maneno mbadala yenye asili ya Kimatengo ambayo yangefaa kutumika katika wimbo huo badala ya maneno ya Kiswahili. Washiriki walikiri kuwa maneno hayo yamezoeleka kiasi cha kutoelewa kama ni ya Kiswahili au ni ya Kimatengo, kwani hawaoni maneno mengine yanayoweza kutumika badala ya maneno hayo. Kutokana na mwingiliano wa muda mrefu baina ya Kiswahili na Kimatengo, maneno hayo yaliingizwa katika Kimatengo, hivyo Wamatengo wameshazoea kutumia maneno hayo katika mazungumzo yao ya kila siku. Kutokana na hali hiyo, wanamuziki hutumia maneno hayo ya Kiswahili kutokana na kukosa visawe vyake katika lugha ya Kimatengo.

Wimbo Na. 2:

Kundeka ne ***mwali*** *ajojo kololo*
Simuachi mimi mwali huyu kabisa
Ne nyetaki kupyela ***upanga*** *aiseee*
Nimekubali kukalia upanga aisee
Naiweka roho yangu kwa Mungu baba na mikononi mwa Maria aisee

Sehemu hii ya muziki wa asili ya Kimatengo una msimbo wa Kiswahili kama vile neno **mwali** na **upanga**. Maneno hayo yanaonesha kuwa kuna uchanganyaji msimbo katika nyimbo za asili ya Kimatengo. Katika mahojiano na washiriki juu ya sababu ya matumizi ya maneno hayo ya Kiswahili katika wimbo wa Kimatengo, washiriki walieleza kuwa maneno hayo kwa asili ni ya Kiswahili. Wamatengo hawana maneno yanayoweza kueleza dhana hizo. Kutokana na maelezo hayo, ni dhahiri kuwa uchanganyaji huo umesababishwa na kukosekana kwa visawe vya maneno hayo kutoka katika lugha ya Kimatengo. Neno upanga, kwa mfano, limeingizwa katika lugha ya Kimatengo kutokana na maendeleo ya teknolojia iliyoambatana na lugha ya Kiswahili. Vilevile, msanii amebadili msimbo katika

wimbo huu kwa kuingiza sentensi isemayo **Naiweka roho yangu kwa Mungu baba na mikononi mwa Maria aisee**. Sababu ya ubadilishaji huu ni kubadilika kwa mada na kuongeza vionjo vya kimuziki.

Wimbo Na. 3:

Wakati *gongi henijumuka imbui jengi ngakujibona*
Wakati mwingine nikiamka mbuzi mwingine simuoni
Kila *mundu jojuika pa* ***ofisi*** *julongale imbui*
Kila mtu anayefika ofisini anaongelea mbuzi

Katika wimbo huu kuna maneno ya Kiswahili ambayo ni **wakati**, **kila** na **ofisi**. Namna hii ya matumizi ya lugha mbili kama inavyoonekana katika data hii, hujulikana kama uchanganyaji msimbo kwa kuwa maneno hayo yamechopekwa ndani ya sentensi ya Kimatengo (Wanjiru, 2014). Washiriki wa utafiti wanadai kuwa Wamatengo wamezoea kutumia maneno hayo wanapozungumza Kiswahili au Kimatengo, na hakuna maneno ya Kimatengo yanayoweza kutumika badala ya maneno hayo. Kutokana na mjadala, utafiti ulibaini kuwa hayo ni maneno ya kawaida ambayo hutumika kotekote, sio Kiswahili wala Kimatengo. Kutokana na mazingira hayo, tunaona kuwa matumizi ya maneno hayo katika wimbo wa Kimatengo yanatokana na hitaji la kimsamiati, ambapo msanii amekosa visawe vya maneno hayo kutoka katika lugha ya Kimatengo.

Wimbo Na. 4:

Sajenu ba ***kwa mjomba***
Sasa hivi ni wa kwa mjomba
Aleta he batotwile kunga'anda wawawa
Walete walivyobeba wakung'ute wawawa

Katika mistari ya wimbo huu kipashio **kwa mjomba** ni maneno ya Kiswahili ambayo yapo katika ngazi ya kirai. Maneno hayo yametumika kutokana na mazoea ya Wamatengo kuchanganya Kiswahili na Kimatengo. Neno mjomba lina kisawe katika lugha ya Kimatengo. Msanii ameamua kuchanganya maneno ili kuonesha usasa katika muziki wake. Vilevile, msanii ametafuta kupata mtiririko mzuri wa wimbo na ubora wa sauti kwa hadhira.

Wimbo Na. 5:

Kura *alosane bando* ***kura***
Kura wanagombania watu kura
Kuwa ***kisa*** *se* ***kura***
Kufa kisa ni kura

Atati pipipipi na kyelukyelu joti bandu ***makundi makundi*** *kunongale ne.*
Watu makundi makundi wananiongelea mimi.
Dada *he* ***dada*** *he alosane bandu* ***kura****.*
Dada ee dada ee watu wanagombania kura

Katika wimbo huu kuna maneno ya Kiswahili ambayo yametokana na uchanganyaji msimbo katika kiwango cha neno. Katika mahojiano ya pamoja, washiriki walidai kuwa neno **kura** na **kisa** sio ya Kimatengo. Hayo ni maneno ya Kiswahili ambayo hutumika kama maneno ya Kimatengo, hivyo hata wazungumzaji wa kawaida hutumia maneno hayo katika mazungumzo ya kila siku. Kutokana na hali hiyo, tunawiwa kusema kuwa uchanganyaji huo umefanyika kwa lengo la kukidhi mahitaji ya kimsamiati kwa kuwa neno **kura** na **kisa** hayana visawe katika lugha ya Kimatengo. Vilevile, neno **dada** ni neno lenye kisawe chake katika Kimatengo. Hata hivyo, msanii ametumia neno la Kiswahili kutokana na mazoea ya kutumia neno hilo katika mazungumzo ya kila siku.

Wimbo Na. 6:

*Gu****lalamika*** *kyane*
Unalalamika nini
Ndo ***na tena*** *gunondo ne*
Ndio tena uniague
Mganga: **Kijana habari za leo**, **naitwa mfalme simba kutoka bahari ya saba, unaonekana una matatizo**
Kijana: ***Hata*** *anihala mundu nga kumpala* ***sana tena***
Hata mama mkwe wake hampendi sana tena
Ne ngase nipala ***mizaha***
Mimi sipendi mizaha
Chuki nichukie moyo wangu niachie
Kila siku *pa* ***nyumba*** *ja andumi mbunyali*
Kila siku nyumbani natumiwa paka

Katika wimbo huu, msanii amechanganya msimbo katika viwango tofauti. Kuna uchanganyaji msimbo katika kiwango cha neno—kwa mfano, **na**, **tena**, **nyumba**, **mizaha** na **hata**. Maneno hayo ni ya lugha ya Kiswahili, washiriki walifafanua kuwa maneno **na** na **nyumba** yanatumika katika lugha ya Kimatengo na hayana visawe. Hivyo, msanii ametumia maneno hayo kutokana na kukosa maneno ya Kimatengo. Hata hivyo, maneno kama vile **tena**, **mizaha** na **hata** yana visawe, isipokuwa hapo yametukika kimazoea tu.

Vilevile, katika wimbo huu kuna uchanganyaji msimbo katika kiwango cha kirai ambacho kinatokana na matumizi ya maneno kama **sana tena** na **kila siku**. Virau hivyo vimetumika ili kuonesha usasa na kuleta vionjo katika muziki. Pia, msanii

amebadili msimbo katika wimbo huu, hasa anaposema **chuki nichukie moyo wangu niachie**. Utafiti ulibaini kuwa, hii ni sentensi ya Kiswahili ambayo imechopekwa katika wimbo unaoimbwa kwa Kimatengo kwa lengo la kutia msisitizo na kuonesha hisia za ndani. Je, hiyo kauli ya mganga iliyotolewa kwa Kiswahili imechanganuliwa wapi?

Wimbo Na. 7:

*Bakana beni ambuja kwa a**peleka** kumala*
Bibi alikataa mwenyewe kupelekwa makaburini
*E mwa**kopa** ya bando mwabona kunyamba*
Ulivyokopa vya watu uliona raha
*Mwa hoko nzuba mlutumbu lwa **ng'ombe**.*
Babu unajificha kwenye tumbo la ng'ombe
*Ne na **mwana** guka **mzee** Ngatula*
Mimi ni mtoto wa Mzee Ngatula
Tunafanya mambo** lotika **cheza cheza
Tunafanya mambo tazama cheza cheza
*Ahoku atotwi **sumu** ajambaki bandu*
Babu amebeba sumu ili kumwekea mtu

Katika wimbo huu msanii amechanganya msimbo kwa kiasi kikubwa. Msanii ametumia maneno **peleka**, **ng'ombe**, **mwana**, **mzee**, **kopa**, **cheza** na **sumu** kutoka katika lugha ya Kiswahili. Msanii ametumia maneno kama **mwana**, **mzee**, na **cheza** kimazoea kwa lengo la kuonesha usasa kwa kuwa maneno hayo yanayo visawe katika lugha ya Kimatengo. Vilevile, kuna maneno kama **peleka**, **ng'ombe** na **sumu** ambayo ni ya Kiswahili yanayotumika kama yalivyo katika Kimatengo. Kulingana na utafiti, maneno hayo hayana mbadala katika lugha ya Kimatengo. Hivyo, msanii alilazimika kutumia maneno hayo kutokana na hitaji la kimsamiati.

Wimbo Na. 8:

Enabi namwomi ambala nyane na niliwelile ambala boha
Nikiwa hai ananipenda nani, nikifana napendwa na wote
*Bangi atotwi **sanda** na ingoku yabo*
Wengine wamebeba sanda na kuku wao
*Bandu alosane **mali** jongi **suti** na jongi kilatu*
Watu wanagombea mali, mwingine suti na mwingine kiatu

Katika wimbo huu kuna maneno ya Kiswahili yamechanganywa na Kimatengo. Neno **sanda**, **mali** na **suti** ni dhana za kiutamaduni. Dhana hizo hurejelea vitu ambavyo asili yake ni utamaduni wa Kiswahili. Maneno hayo hayana visawe katika lugha ya Kimatengo. Mara nyingi, wazungumzaji hutumia maneno hayo hata katika

mazungumzo ya kila siku. Msanii ametumia maneno hayo kwa lengo la kukidhi hitaji la msamiati.

Wimbo Na. 9:

*Nugupai **sana** nugupai **sana***
Nakupenda sana nakupenda sana
*Nijenda kyelukyelu **kwa ajili** jako*
Natembea usiku kucha kwa ajili yako
*Nugupai **sana** Ima **ndio maana** ne najetakya **kisu** nugupapi **mwana***
Nakupenda san Ima ndio maana nilikubali kisu nikuzalie mtoto
Wapi dada salimia ima, umwambie mambo bado hata kama wakichonga bado watu tunasonga

Katika wimbo huu kuna uchanganyaji msimbo na ubadilishaji msimbo. Uchanganyaji msimbo umefanyika kwa kutumia maneno ya Kiswahili **sana**, **ndio**, **maana**, **kisu** na **mwana**. Kati ya maneno hayo, maneno **sana**, **ndio**, na **kisu** yametumika kutokana na mazoea ya Kimatengo kutumia maneno hayo katika mazungumzo yao ya kila siku. Maneno hayo yana visawe ila msanii ameyatumia ili kuonesha u~~ki~~sasa. Pia, uchanganyaji umefanyika kwa ngazi ya kirai kwa kutumia kikundi **kwa ajili** ndani ya sentensi ya Kimatengo. Maneno mengine katika uchanganyaji huo ni **mwana** na **maana**. Kwa kawaida, maneno hayo hutumika pasipo visawe katika lugha ya Kimatengo. Msanii ametumia maneno hayo kwa lengo la kukidhi hitaji la Kimsamiati. Pia, msanii amebadili msimbo katika wimbo huu kwa kutumia sentensi ya Kiswahili isemayo **Wapi dada salimia ima, umwambie mambo bado hata kama wakichonga bado watu tunasonga**. Ubadilishaji wa msimbo kutokana na sentensi hii umefanyika ili kuongeza vionjo katika wimbo pamoja na kuweka msisitizo wa ujumbe kwa hadhira.

Wimbo Na. 10:

Kaka na mbomba jwe jojojo gujomlya **mali** tupunga **ndoa**
Kaka mke mwenyewe ni huyo malizia mali tufunge ndoa
Agonzu apatike **dawa** mwe nzomlya **mali**
Wagonjwa wamepata dawa malizia mali
Kidogo kidogo kidogo

Vilevile, kutokana na data hii, msanii amechanganya msimbo kwa kutumia maneno ya Kiswahili kama vile **kaka**, **mali**, **ndoa**, **dawa** na **kidogo**. Sababu hasa ya kutumia maneno hayo ni mazoea kutoka katika katika mazungumzo ya kawaida yanayofanyika kila siku. Maneno hayo yameingia umatengoni kutokana na kukutana na utamaduni wa Kiswahili. Mbali na sababu ya kimazoea, msanii ametumia maneno hayo katika wimbo ili kuonesha usasa kwani maneno hayo yana visawe katika lugha ya Kimatengo.

Wimbo Na. 1:

Ahabi alinga padirisa twandi ***tabu***
Wachawi wanachungulia dirishani sisi tuna tabu
Nhabi julinga padirisa ***haki*** *leno*
Mchawi anaangalia dirishani kweli haki
Nilienda dada, nilienda, nilienda kwa Samwenda nilienda.
Sikiliza sauti ya mjumbe isemayo jitengeni na maovu.
Dada njoo uone. *Ngwabi ayenda mjeneza.* ***Neno hilo lituamshe****.*
Dada njoo uone Ngwabi anakwenda kwa jeneza. Neno hilo lituamshe.
Jirani sogea usikae mbali, njoo uhakikishe *Ngwabi ayenda mjeneza.*
Jirani sogea usikae mbali, njoo uhakikishe Ngwabi anakwenda kwa jeneza.

Katika wimbo huu, kuna uchanganyaji msimbo kutokana na matumizi ya maneno **tabu** na **haki**. Maneno hayo yanatokana na maneno ya Kiswahili. Msanii ameyatumia kwa lengo la kukidhi msamiati. Vilevile, data zinaonesha kuna ubadilishaji msimbo kwa kiasi kikubwa kupitia maneno au sentensi: **Nilienda dada**, **nilienda**, **nilienda kwa Samwenda nilienda**. **Sikiliza sauti ya mjumbe isemayo jitengeni na maovu** na **Dada njoo uone.** Msanii ameamua kubadili msimbo kwa malengo ya: kusisitiza ujumbe wake, kujenga hisia, na kukidhi sifa ya unukuzi, kwani sentensi hizo ni sehemu ya nyimbo zinazoimbwa kwa Kiswahili, hasa wakati wa maombolezo.

Wimbo Na. 12:

Dada*,* ***walipenda kutazama watu,*** *bakomi kunyamba.*
Dada, walipenda kutazama watu wamemwulia uzuri
Ngwabi tunakulilia
Ajembika ngwabi kunyamba ngamaa
Ngwabi alikuwa anaimba inapendeza sana
Bendi ya Gangi *mwe* ***Ngwabi inakulilia***
Bendi ya Gangi wewe Ngwabi inakulilia

Katika wimbo huu kuna uchanganyaji msimbo kwa kutumia kirai **Bendi ya Gangi**. Pia, kuna ubadilishaji msimbo kwa kutumia sentensi kama **Dada**, **walipenda kutazama watu**, **Ngwabi tunakulilia** na **Ngwabi inakulilia**. Msanii amechanganya msimbo kama mbinu ya kujenga na kuelezea hisia za majonzi alizonazo msanii kwa hadhira yake.

Wimbo Na. 13:

Tumpambe *lelenu* ***tumpambe****,* ***tumpambe*** *lelenu* ***tumpambe maua.***
Tumpambe leo hii tumpambe, tumpambe leo hii tumpambe maua

> ***Tumpambe mwali*** *gwitu* ***tumpambe, tumpambe*** *lelenu* ***tumpambe maua***
> Tumpambe mtoto wetu tumpambe, tumpambe leo hii, tumpambe maua

Katika wimbo huu, kuna uchanganyaji msimbo katika ngazi ya kishazi. Msanii ametumia msimbo wa Kiswahili katika vishazi kama vile **tumpambe, tumpambe mwali na tumpambe maua**. Kwa hakika, wimbo huu umetawala msimbo wa Kiswahili kuliko Kimatengo. Hali hii inatokana na baadhi ya wasanii kuimba nyimbo za Kimatengo kwa kutumia msimbo wa Kiswahili kwa kiasi kikubwa kutokana na hadhira iliyopo. Mfano, wimbo huu huimbwa wakati wa sherehe kama vile harusi, hasa wakati wa kutoa zawadi. Hivyo, ni wazi kuwa hadhira inayotumia msimbo tofauti hukaribishwa kwa lengo la kushiriki tukio husika.

Wimbo Na. 14:

> *Nyongo* ***mwana*** *ne pani kuboka niboka nenga nijenda* ***kutafuta***
> Mama mtoto mimi naondoka ninakwenda kutafuta
> *Gu****tulia****je gu****tunza****je bhana, lisoba lenge ne* ***mpaka*** *muje*
> Tulia utunze watoto, siku nyingine mimi nitarudi
> *Pa* ***nyumba*** *pane nga sindu ndeka etutamanila* ***lakini hali*** *jitu ngumo*
> Hapa nyumbani hamna kitu tunavyokaa lakini hali yetu ngumu
> *Abi bandu bana mawasu* ***mabaya*** *anahikiki*
> Kuna watu wenye mawazo mabaya wakifika
> *Mbolimboli mu* ***nyuma*** *moni gu****tulia***
> Polepole nyuma humo utulie
> *Niipate* ***hela*** *niilomba* ***mbolea na*** *misangu kusuli*
> Nikipata hela nitanunua mbolea na michango shuleni

Katika wimbo huu data zinaonesha kuwa kuna uchanganyaji wa msimbo katika mofimu na neno. Tukiangalia neno *gutuliaje* na neno *gutunzaje*, tunagundua yana asili ya Kiswahili lakini yameambishwa kwa mofimu za lugha ya Kimatengo ambazo ni *gu-**tulia**-je* na *gu-**tunza**-je*. Katika maneno hayo, sehemu mkozo zinaonesha maneno ya Kiswahili yanayounda neno changamani kwa kutumia mofimu za Kimatengo. Uchanganyaji huo umefanyika kwa lengo la kuleta upatanisho wa kisarufi katika lugha ya Kimatengo. Pia, msanii ametumia maneno kama vile **mbolea**, **hela**, **kutafuta**, **lakini**, **hali**, **mpaka**, **nyumba** na **mwana** ambayo ni maneno ya Kiswahili katika wimbo huu. Utafiti ulibaini kuwa maneno hayo yanatumika hivyohivyo katika Kimatengo, bali tofauti inaweza ikawa katika matamshi tu. Maneno hayo yanabeba dhana ambazo hazielezeki kwa maneno ya lugha ya Kimatengo. Hivyo, msanii ametumia kwa lengo la kukidhi tatizo la msamiati.

Wimbo Na. 15:

Eguboka kapenga ne nga ***raha***
kapinga unavyoondoka mimi sina raha
Muda wote *tuba twabote*
muda wote tuwe wote
Lisoba lenge ***mpaka*** *panyambe*
siku nyingine itapendeza
Guiwasii ***vibaya***
Usinifikirie vibaya
Kahawa *tutunza twaboa*
Kahawa tutunze wote
Guba nu ***upendo***
Uwe na upendo
Upendo ndio msingi wa ndoa

Katika wimbo huu, data zinaonesha kuwa kuna uchanganyaji msimbo katika ngazi ya neno ambayo ni **kahawa**, **mpaka**, **muda**, **vibaya**, **raha** na **upendo**. Isipokuwa neno **vibaya**, maneno mengine yote hayana visawe katika lugha ya Kimatengo. Hivyo ni kusema, msanii amelazimika kutumia msimbo wa Kiswahili ili kukidhi hitaji la kimsamiati. Vilevile, msanii amebadili msimbo katika sentensi ya Kiswahili isemayo **Upendo ndio Msingi wa ndoa**. Ubadilishaji wa msimbo katika muktadha huu ulifanyika kwa lengo la kusisitiza ujumbe kwa hadhira.

Wimbo Na. 16:

Mandela afunguliwe aeee Afrika ya kusini uwondo
Mandela afunguliwe aeee Afrika ya Kusini uhondo
Ae ae **wanachama wasikitika kifo cha Polenga** ae ku**nyumba** malelo ai
Ae ae wanachama wasikitika kifo cha Polenga, ae nyumbani kilio aee
Alikuwa mtenda mema, *aee julilei lilanda.*
Alikuwa mtenda mema ameacha aee ameacha matatizo.
Wanachama wote *tulela ai tuundele Polenga ai juhobi kumala*
Wanachama wote tunalia aee tunamlilia Polenga aee amepotelea makaburini.

Data za wimbo huo zinaonesha kuwa kuna uchanganyaji msimbo kwa ngazi ya kirai. Kwa mfano, msanii ametumia msimbo wa Kiswahili **wanachama wote** kutokana na kukosekana kwa kirai mbadala katika lugha ya Kimatengo. Hivyo, ili kutatua tatizo hilo, msanii amelazimika kutumia kirai hicho kutokana na Wamatengo kutumia neno **wanachama** katika mazungumzo ya kawaida. Pia, kuna

matumizi ya kirai **aliikuwa mtenda mema**. Matumizi hayo yametokana na lengo la msanii kuwasilisha hisia za ndani na kusisitiza ujumbe kwa hadhira.

Hitimisho

Makala hii imechanganua uchanganyaji msimbo na ubadilishaji msimbo baina ya Kiswahili na Kimatengo katika nyimbo za kabila la Wamatengo. Data zinadhihirisha kuwa kuna uchanganyaji wa msimbo katika ngazi ya neno, kirai na sentensi. Sababu za uchanganyaji huo ni pamoja na kukosekana kwa visawe vya lugha ya Kimatengo, mazoea yaliyojengeka kwa wazungumzaji wa Kimatengo ya kuchanganya Kimatengo na Kiswahili, wasanii kutafuta kukubalika ndani na nje ya Wamatengo, kusisitiza ujumbe, kuonesha hisia za msanii, kuonesha usasa, pamoja na kuongeza vionjo.

Uchanganyaji msimbo katika nyimbo za Kimatengo unaongeza vionjo vya wimbo na kuufanya uvutie, husaidia hadhira isiyo ya Kimatengo kupata ujumbe katika wimbo husika, na huwezesha wasanii kujieleza. Kwa upande mwingine, kuna Wamatengo, hususani baadhi ya wazee, wasioelewa Kiswahili wanaweza wakakosa ujumbe uliokusudiwa katika nyimbo. Pia, mabadiliko hayo yana hatari ya kufanya Kiswahili kuchukua nafasi ya nyimbo za makabila hata katika shughuli za kiutamaduni. Kwa maoni yetu, kadri jamii inavyobadilika katika nyanja mbalimbali, vivyo hivyo lugha nayo hupokea mabadiliko hayo. Ni vigumu kwa jamii, hasa dhaifu, kupinga mabadiliko kutoka katika jamii yenye nguvu ikiwa jamii hizo zitaingiliana. Mabadiliko ya jamii yanapohusisha lugha ya jamii hiyo, kama ilivyo katika jamii ya Wamatengo, ni dhahiri kuwa hata vipengele vingine vya matumizi ya lugha kama vile nyimbo hubadilika.

Marejeleo

Ajibola, O. (2011). Code mixing as a sociolinguistic medium in some selected songs in the Nigerian Music Industry. An essay for the award of the degree of bachelor of arts in English to the department of English, faculty of arts, University of Ilorin (unpublished).

Ali, M., Malik, N. na Jillan, S. (2016). A critical analysis of intra sentential code mixing in Indian Film Songs. *Special issue*, Vol. 28, pp. 2019-2027.

Anjani, M. (2016). Analyzing of code switching and code mixing in Super Junior's Songs. English literature, art and language faculty. The State University of Surabaya (unpublished).

Arifin, Z. (2018). Code mixing and code switching in the "Breakout" music playlist. A thesis for the Sarjana degree of English department faculty of art

and humanities. State Islamic University of Sunan, Ampel Surabaya (unpublished).

Athumani, M. (2015). Athari za kiisimu za lugha ya Kiswahili katika lugha ya Kiyao. Tasnifu ya shahada ya uzamili ya Kiswahili – Isimu, Chuo Kikuu Huria Cha Tanzania (haijachapishwa).

Ayeomoni, M. (2006). Code-switching and code-mixing: Style of language use in childhood in Yoruba Speech Community. Obafemi Awolowo University, Ile-Ife, Nigeria. *Nordic Journal of African Studies*, 15(1), pp. 90–99.

Babalola, E. na Rotimi, T. (2009). Code-switching in contemporary Nigerian Hip-Hop Music. Itupale *Online Journal of African Studies*, 1, pp. 1-26.

Batibo, H. (2005). *Language decline and death in Africa: Causes, consequences and challenges*. Multilingual Matters 132. Clevedon, Buffalo, Multilingual Matters, Toronto.

Chairat, P. (2014). English code-mixing and code-switching in Thai Songs. Vol. 19, pp.1-39.

Hartanti, L. (2016). Patterns of switching in Indonesian - English Bilingual Pop Songs. Universitas Negeri Surabaya. *Jurnal Paramasastra*, Vol. 3 no. 1, pp. 41- 56.

Holms, J. (2008). *An introduction to sociolinguistics*. UK: Peason Education Limited.

Julca-Guerrero, F. (2009). Word borrowing and code switching in Ancash Waynu Songs. *Language, meaning, and society*. University of Texas at Austin. Vol. 2, pp.69-106.

Msanjila, P., Kihore, M. na Massamba, D. (2009). *Isimujamii*: *Sekondari na Vyuo*. Dar es Salaam: TUKI.

Mtallo, G. na Msoffe, M. (2018). An assessment of language choice in the contemporary Tanzania Music. *Business Education Journal* (BEJ), Vol. II, issue I, pp.1-13.

Onyango, V. (2012). *Chemchemi ya isimujamii kwa shule za upili na vyuo*. Kenya: Ariba Book Publishers Limited.

Poplack, S. (2001). *Code-switching (Linguistics).* In Smelser, Niel & Baltes, Paul (eds.) International encyclopedia of the social and behavioral science. Elsevier Science Ltd. 2062.

Reuster-Jahn (2014). English versus Swahili: Language choice in Bongo Flava as expression of cultural and economic changes in Tanzania. *Swahili forum* vol. 21, pp. 1-25.

Riehl, C. (2005). Code-switching in bilinguals: Impacts of mental processes and language awareness. University of Freiburg, Germany. Proceedings of the 4th international symposium on bilingualism, ed. James Cohen, Kara T.

McAlister, Kellie Rolstad, and Jeff MacSwan, 1945-1959. Somerville, MA: Cascadilla Press.

Theophil, P. (2012). Matumizi ya lugha na utambulisho wa jamii ya Wahaya waishio Dar es Salaam. Tasinifu ya M.A. Kiswahili. Chuo Kikuu cha Dar es Salaam (Hijachapishwa).

Thomason, S.G. (2001). *Language Contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Wahyuni, D. (2017). An analysis of code switching and code mixing used in song lyrics soundtrack. Album of Goblin Korean Drama (143211012)

Wanjiru, W. (2014). Matumizi ya lugha katika kanisa katoliki: Uchanganuzi wa ubadilishaji msimbo katika mahubiri. Tasnifu ya uzamili. Idara ya Kiswahili katika Chuo Kikuu cha Nairobi (Hijachapishwa).

Yoneda, N. (2010). Swahilization of ethnic languages in Tanzania: The case of Matengo, *African Study Monographs*. Vol. 31, No. 3, pp. 139-148.